

213. Pilis, Bicskei köz

(Pest megye) Á

2001. május 14-én bejelentés érkezett a pilisi polgármestertől, hogy építkezés közben régészeti leleteket, Árpád-kori oldaltöredékeket találtak. Május 16-án jártunk a lelőhelyen, a település K-i szélén a Bicskei közben.

A 228/1. hrsz. ingatlanon családi házat építettek, a háztól K-re kb. 6 m-re ástak egy 2,5×3,5 m-es emésztő-gödört. Ennek alján kb. 70 cm magasságban már betontégla falazatot találtunk, így nem tudtuk megvizsgálni a leletek előkerülésének helyét. A gödör K-i sarkában kb. 1,5–1,7 m mélyről kerültek elő a leletek, cseréptöredék és állatcsont. Kb. 1 m mélységben kb. 50 cm vastag, szürke agyagréteg figyelhető meg, a találó szerint ez alól jöttek elő a tárgyak. Az ÉK-i szomszédtelek szántó föld, a felszín engedné a terepjárást, de drótkerítéssel körbe van kerítve, s a tulajdonos nem itt lakik, nem lehet bejutni.

Ettől a helytől ÉK-re kb. 150–200 m-re egy igen magas kiemelkedő domb, rajta szőlővel és gyümölcsösselel, talán itt lehet az Árpád-kori telep magja.

Munkatárs: Szrnka Attila régésztechnikus.

TARI EDIT

214. Pilisszántó, Kálvária-dűlő

(Pest megye) Ró, Kö

A Pilisszántó déli határrészében levő Kálvária-dűlő déli végében a korábbi évek terepkutatásait követve, 2000-ben próbaásatást végeztünk (019/166 és a 019/167 hrsz.). A kutatóárkokban azonosított római épület falaira 2001-ben É-D tájolású raszter hálót tűztünk ki, és három 5×5 m-es szelvényben feltártuk a római kori épület négy helységének részeit. A téglalap alakú, jelenleg 28×7,5 m méretű helységcsoport dél felé, egy a Határréti patak táplálta mocsaras tavacskára nézett.

Az épület terrazzo padozata és falai nagyon közel a jelenlegi felszínhez, 10–15 cm mélyen a kelet nyugati irányú szántási barázdában jelentkeztek. A földművelés során szét-szántott épület köveit, tetőfedő cserepeit a földterület határán, a mezsgye vonalában rakták össze a korábbi évek során.

A napvilágra került helységcsoport falai öntöttharcsos, illetve sárba rakott, alig alapozott falrészei két építési fázist jelölnek. Központi részén egy 6×6,4 m méretű udvar helyezkedik el, amitől keletre egy erősen rongálódott terrazzo padlós és az udvarról üzemeltetett fűtőcsatornás központi fűtés maradványait rejtő 7,6×6,4 m kiterjedésű helyiséget találtunk. A 20 cm magasságban megmaradt felmenő fal tövében a terrazzo padlóra omolva összeégett növényi mintás falfestmény-maradványokat tártunk fel. Az épületnek ezen keleti traktusa sárba rakott falazattal készült és a padlófűtés praefurniumának szájnnyílását egy másodlagosan felhasznált hypocaustum oszlop képezi. Az udvar nyugati oldalán már öntöttharcsos technikával mélyen alapozott 8,2×6,3 m kiterjedésű helyiség helyezkedik el. E helyiség északnyugati sarkában egy olyan falsarok került elő, ami az épület északi irányú kiterjedésére enged következtetni.

Az előkerült szegényes leletanyag alapján az épület használati ideje a 3. és 4. század második fele közé tehető.

Az ásatás a Göteborgi Egyetem Classica archaeológia és ókortörténeti tanszéke; a Magyar Nemzeti Múzeum, valamint a pilisszántói önkormányzat anyagi hozzájárulásával zajlott.

Munkatársak: Pásztókai Szeőke Judit asszisztens, Otto Prohászka fényképész, valamint a göteborgi egyetem 16 diákja.

KOCSIS LÁSZLÓ – MARIANNE PROHÁSZKA

215. Polgár, Csőszhalom-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) U, Sza

2001 augusztusában folytattuk az 1995-ben elkezdett késő neolitikus telep feltárását (M3 6. lh.). Ez évben egy 20×20 m területű szelvényt, azaz 400 m²-t tártunk fel. A felületen néhány szarmata kori méhkas alakú tárológödör mellett nagyméretű, késő neolitikus agyaggyerő gödröket, sírokat és egy kutat tártunk fel. Ez évi ásatásunk jelentős eredménye, hogy sikerült teljesen feltárnunk és dokumentálnunk egy újabb, az 1995-ben előkerülthöz hasonlóan kútba ásott áldozógödört.

Az előkerült leletanyag a debreceni Déri Múzeum és az ELTE BTK Régészettudományi Intézetének közös gondozásában lévő Polgári Régészeti Bázisra került.

Az ásatáson részt vettek Anders Alexandra (MTA-ELTE Interdiszciplináris Régészettudományi Kutatócsoport, Budapest), Kriveczky Béla (ELTE BTK Régészettudományi Intézet, Budapest), Nagy Emese Gyöngyvér (Déri Múzeum, Debrecen) régészek, Bényei Zsolt technikus (Déri Múzeum, Debrecen), valamint az ELTE BTK Régészettudományi Intézet hallgatói.

RACZKY PÁL

216. Polgár, Ferenci-hát 2

(Hajdú-Bihar megye) I

2001. június 16-án, az alföldi újkőkori tellek légi régészeti kutatása során, a Ferenci-hát néven ismert újkőkori település és a Városföldje-dűlőben lévő szarmata lelőhely között, a légi fényképezés alapján a fenti két lelőhelytől különálló légi régészeti jelenségeket azonosítottunk. A tavaszi vetésű gabonában pozitív és negatív növényzeti elszíneződések egyaránt jelentkeztek; a kb. 500×200 m-es területen jelentkező foltok őskori vagy népvándorlás kori, esetleg középkori településre utalnak.

A kutatást a Felsőoktatási Kutatási és Fejlesztési Pályázat (0198/2000) támogatta, a repülővezető Talabos Gábor volt.

CZAJLIK ZOLTÁN

217. Polgár, Varga-Halmi-dűlő

(Hajdú-Bihar megye) V, Sza

2001. május 7. és július 16. között végeztünk leletmentést az M3-as autópálya nyomvonalát 172,020 km-nél

keresztező földút 0,440 km és 0,540 km közé eső szakaszán.

A lelőhely, mely a Hajdú-Bihar megyében folytatott autópálya feltárások sorában a 30-as számot kapta, a Dante utca vége után lévő Varga-Halmi-dűlő és Homok-dűlő határában helyezkedik el részben egy homokdombon, részben a tőle K-re lévő kötött talajú részen. DK felől egy hosszan elnyúló vályogvető gödör határolja. A lelőhelyet 2001 áprilisában az M3-as autópálya építéséhez kapcsolódó humuszolási munkák során találtuk meg a helyszíni szemle során.

A leletmentés során kb. 4000 m² területet, 344 objektumot tártunk fel, amihez 417 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A szelvény D-i részén 4–5 kora vaskori (Kr. e. 9–8. század) gödröt tártunk fel. A feltárt objektumok zöme, 98%-a egy késő szarmata (hun kori) településhez tartozott, melyet az előkerült leletek alapján a Kr. u. 4–5. század fordulójára keltezhetünk.

A késő szarmata telep nyolc félig földbe mélyített, téglalap alakú házát, három szabadtéri kemencéjét, egy ácsolt faszerkezettel kibélelt kútját, valamint tároló-, agyaggyerő-, hulladék-, és munkagödreket bontottuk ki. Az egyik kemence fölé az eső ellen védő kis cölöpszerkezetű építményt emeltek. Néhány objektumban eltemetett állatok, elsősorban kutyák vázát tártuk fel. A lelőhelyen mindössze egyetlen sírként értelmezhető, erősen bolygatott, É–D-i tájolású kislány váza került elő. Három hulladékgödörben emberi koponya töredéke került elő.

A leletmentés költségeit a Nemzeti Autópálya Rt. fedezte.

Munkatársak: Bénye Zsolt informatikus, ásatási technikus, Sebők Katalin régész, Tóth György rajzoló.

DANI JÁNOS

218. Pomáz, Kovácsi
(MRT 13/1. k. 23/26. lh.)
(Pest megye) B, V, N, Á

A lelőhely a pomázi országút nyugati oldalán, a Kovácsi patak feletti enyhe lankán található 400×600 m nagyságú területen, és a középkori Kovácsi faluval azonosítható. 2001. július 31. és augusztus 6. között végzett szondázó próbaásatásunkkal elsősorban az előkerülő salakok vasművességre utaló objektumokhoz kötése volt a célunk.

A sűrű növényzet miatt nem sikerült olyan helyeket találni, ahol a felszíni leletkoncentráció, talajszíneződés alapján el lehetett volna kezdeni az ásatást, ezért geofizikai méréssel próbálkoztunk. Pattantyús Á. Miklós a földradar módszert alkalmazta a terület nagy mérete miatt. Ez alapján kezdtük el a munkát három kutatóárokkal. A komoly eróziós folyamatoknak és a szántásnak köszönhetően régészeti objektumokat nem találtunk. Ezt követően a teljes lelőhely különböző pontjain – 21 helyen – gépi erővel szondáztunk, de az

átlagban 2×3 m méretű szondák tanúfalai is hasonló eredménytelenséget mutattak.

A salakok mellett – három vasszöveget, két vastöredéket, egy vaskés részét, egy riolit fenőkövet és néhány szórvány állatsontdarabot leszámítva – a leletanyag főleg a szántásnak és az erózióknak köszönhetően kizárólag apróra tört kerámia volt. Ezek nagy része a késő bronzkori urnasíros kultúrába tartozik (síkozott edényperemek, durva kidolgozású edénytöredékek), előkerült néhány kora vaskori cserép (turbántekercses töredékek), egy-két népvándorlás kori oldaltöredék és igen kevés Árpád-kori jellegtelen fehér színű oldaltöredék. A lelőhelyen nem találtunk vasércdarabokat, fúvókatöredékeket, nem észleltünk nagyobb faszenes foltokat, viszont a salakok sima felületűek, kerekdedes formájúak, sok esetben alul konvexek, felül konkávok és legtöbbször valamennyire lapos. Mindezek a tulajdonságok a kovácműhelyben létrejött salakok jellegzetességei. Két lyukacsos, szilikátos salaktöredék elképzeléseink szerint talán a közeli Pusztatemplom (MRT 23/12) üveghutájából kerülhetett ide. A lelőhely nagy része feltehetőleg elpusztult, nem találtunk intenzív Árpád-kori települési nyomokat.

Konzulens: Benkő Elek. Munkatársak: Ottományi Katalin régész, Mali Antal restaurátor, Kalácska Róbert egyetemi hallgató, Pongrácz Zsuzsa rajzoló és Túri Miklós.

REPISZKY TAMÁS

219. Pornóapáti, Ómajor
(Vas megye) Rő, N, Á, Kö

Nagyon nehéz körülmények között végeztük kutatásunkat, közvetlenül az épületek közelében ásatást nem is folytathattunk. Viszont a 3,5 ha-nyi terület rendkívül sok régészeti objektumra utalt.

Megtaláltuk a középkori kolostor alapfalát (M40. mező), a kolostor kútját a kútház negatív alapfalával (Q36–37.). A kolostor negatív falai az LY36–42. szelvényekben mutatkoztak. A török idők alatt várrá átépített kolostor várárka, a várudvar az Ö45–47. szelvényekben került elő. A várárok farkasverme az Ö55. szelvényben mutatkozott. A középkori vár fala az Ö55–56. és Ó55. szelvényben. A várudvar szilárd járósíntje az Ö45–47., az épületek pusztulási rétege az Ö48–61. szelvényben volt, csakúgy, mint a vizesárok, melyet a Pinka vizével töltöttek meg. Az Ö61-ben Árpád-kori szemétködör utal Árpád-kori épület közelségére. A középkori temető az Ó37 szelvényre esett. 10 m²-en 26 váz vált ismertté, vélhetőleg jóval nagyobb számú temetkezésre kell gondolnunk. A temető kiterjedése egy ponton ismerté vált, M40-ig terjedt. A Í40–42-ben a LY36–42-ig már szintén nem voltak sírok. A K42-ben lévő földbe mélyített házban(?) népvándorlás kori cserepek mutatkoztak. A vázak már 15 cm-es mélységben jelentkeztek. A 18–19. századi épületek már a mai járósínten állnak. Így mélyen a középkori szint alatt van a mai járósínt. A talaj